

FutuResilience

Building sustainable futures together

POLICY BRIEF #3

JANUARY 2025

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΜΕΣΩ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΣΥΝ- ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

Βασικά σημεία

Η μετανάστευση αποτελεί μία από τις βασικές κοινωνικές προκλήσεις τόσο στην Ευρώπη όσο και παγκοσμίως. Η αποτελεσματική διαχείριση **της κοινωνικής ένταξης** μπορεί να βοηθήσει τις κοινότητες να προσαρμοστούν στις δημογραφικές, οικονομικές και πολιτιστικές αλλαγές, μειώνοντας παράλληλα τις κοινωνικές εντάσεις. Η ικανότητα ανάπτυξης ανθεκτικών στρατηγικών και πολιτικών σε αυτόν τον τομέα απαιτούν μια πολυεπίπεδη και πολυμερή προσέγγιση. Αυτό συμβάλλει στη διαμόρφωση πιο τεκμηριωμένων, αποτελεσματικών και δίκαιων πολιτικών, διασφαλίζοντας τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών, κινητοποιώντας τους τοπικούς φορείς και αξιοποιώντας τη γνώση τους, καθώς και ενισχύοντας τη συνεργασία με περιφερειακούς, εθνικούς και διεθνείς φορείς από τον ιδιωτικό, δημόσιο και κοινωνικό τομέα.

Τα ευρήματα από το **FutuResilience CHIOS Lab** οδηγούν σε 4 βασικούς τομείς πολιτικής δράσης, που απευθύνονται τόσο στους ντόπιους όσο και στους μετανάστες:

- **Εκπαίδευση**, για την ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης και του αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ ποικίλων πολιτισμών.
- **Υποδομές**, για την εξασφάλιση της πρόσβασης σε όλους τους πόρους για αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας και διαβίωσης.
- **Συντονισμός**, μεταξύ διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης, για την προώθηση της επικουρικότητας στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και πολιτικών.
- **Επιρροή των μέσων ενημέρωσης**, για τη διασφάλιση της έγκαιρης κυκλοφορίας αξιόπιστων και αμερόληπτων πληροφοριών για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Εισαγωγή

Το έργο FutuResilience αποσκοπεί στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής οικονομικής και κοινωνικής ανθεκτικότητας μέσω της βελτίωσης της ικανότητας ταχείας αντίδρασης σε μελλοντικές κρίσεις με τη χρήση καινοτόμων συμμετοχικών μεθόδων, όπως η συνδημιουργία, η πρόβλεψη και η μοντελοποίηση με βάσει πρακτόρων. Οι **κρίσεις που προκαλούνται από μεγάλα μεταναστευτικά κύματα** παρουσιάζουν δυσεπίλυτες προκλήσεις από ανθρωπιστική, οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική άποψη, στις οποίες καλούνται να εμπλακούν και να ανταποκριθούν οι τοπικές κοινότητες, συμπεριλαμβανομένων των νέων μεταναστών.

Το σύντομο δελτίο πολιτικής έχει ως στόχο να παρουσιάσει τα ευρήματα από το εργαστήριο της Χίου, το οποίο διερευνά πώς η Χίος βίωσε τη μεταναστευτική κρίση του 2015 και τι θα μπορούσε να γίνει για την οικοδόμηση της ανθεκτικότητας της κοινότητας. Το εργαστήριο βασίζεται στον **τεράστιο αντίκτυπο της μεταναστευτικής εισροής**, η οποία έλαβε χώρα στην καρδιά της ελληνικής οικονομικής κρίσης, επιβαρύνοντας τους πόρους και δημιουργώντας εντάσεις στην τοπική κοινότητα, συμπεριλαμβανομένων των ανησυχιών για την ένταξη, τη μακροπρόθεσμη στέγαση, την υγεία, την απασχόληση, τον οικονομικό αντίκτυπο και την κοινωνική συνοχή. Το παρόν περιγράφει επίσης συστάσεις που είναι ιδιαίτερα κρίσιμες στο πλαίσιο μιας **παγκόσμιας πραγματικότητας με διαδοχικές κρίσεις**, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών κρίσεων, της κλιματικής αλλαγής και των συγκρούσεων, που οδηγούν στον εκτοπισμό μεγάλων πληθυσμών.

Μετανάστευση από το παγκόσμιο στο τοπικό

Από την αρχή του νέου αιώνα, οι μεταναστευτικές κρίσεις έχουν θέσει σημαντικές προκλήσεις στη ζωή των τοπικών κοινοτήτων παγκοσμίως. **Στην Ευρώπη, η μετανάστευση συνεχίζει να αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα πολιτικά ζητήματα.** Το 2023, από τα 448,8 εκατομμύρια κατοίκους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), 27,3 εκατομμύρια είναι πολίτες τρίτων χωρών (6% του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ). Το 2022, 5,1 εκατομμύρια άνθρωποι από χώρες εκτός ΕΕ μετανάστευσαν σε κράτος μέλος της ΕΕ (Eurostat, 2024).

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα (ESS) (2016), αν και μεγάλο μέρος της δημόσιας συζήτησης στην Ευρώπη έχει επικεντρωθεί στις **συνολικές οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης**, το ευρωπαϊκό κοινό ανησυχεί περισσότερο για τις συνέπειες της μετανάστευσης στην **αύξηση της πόλωσης** εντός των κοινωνιών. Δεδομένα από το πρόγραμμα, Ενσωμάτωση και Ένταξη, της ΕΕ για τους μετανάστες δείχνουν ότι, εντός αυτής, οι συνθήκες στην **αγορά εργασίας και οι κοινωνικές συνθήκες** είναι χειρότερες για τους πολίτες των χωρών εκτός ΕΕ από ότι για τους πολίτες των χωρών της ΕΕ (βλ. Σχήμα 1: Ένταξη και ενσωμάτωση των μεταναστών στην ΕΕ). Η έρευνα για τη μετανάστευση έχει επικεντρωθεί στις ευκαιρίες και τα εμπόδια για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών και στον κρίσιμο ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν οι συνέργειες μεταξύ ιδιωτικών, δημόσιων και κοινωνικών φορέων στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας της κοινότητας τόσο των ντόπιων όσο και των μεταναστών κατοίκων.

Η μετανάστευση, ένα παγκόσμιο φαινόμενο

Σύμφωνα με τον Οργανισμό [Ηνωμένων Εθνών \(ΔΟΜ\)](#), για τη Μετανάστευση, μετανάστης είναι κάθε άτομο που μετακινείται ή έχει μετακινηθεί διαμέσου διεθνών συνόρων ή εντός ενός κράτους μακριά από τον τόπο συνήθους διαμονής του, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς του ατόμου, τις προθέσεις (εκούσιες ή ακούσιες) και τις αιτίες της μετακίνησης, καθώς και τη διάρκεια παραμονής του ατόμου.

Ειδικότερα, εκτός από το κοινωνικοοικονομικό κόστος και όφελος, η διεθνής μετανάστευση έχει και ανθρώπινο κόστος που σχετίζεται με τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αν και οι μεταναστευτικές ροές έχουν καταγραφεί σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας, η κλίμακα της διεθνούς μετανάστευσης έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, με περισσότερους από 280 εκατομμύρια ανθρώπους να ζουν εκτός της χώρας καταγωγής τους.

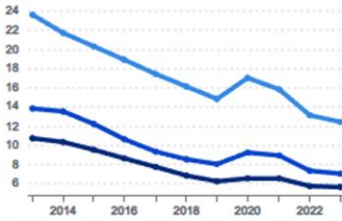

Unemployment

% of labour force | 15 to 74 years

EU

- Citizens of a non-EU country
- Citizens of another EU country
- Nationals of the reporting country

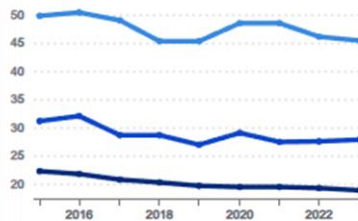

Poverty or social exclusion

% of population | 18 years and over

EU

- Citizens of a non-EU country
- Citizens of another EU country
- Nationals of the reporting country

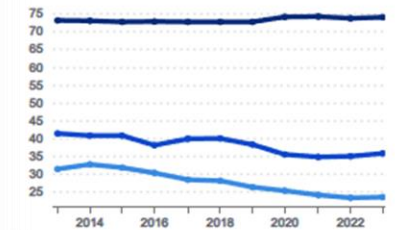

Home ownership

% of population | 18 years and over

EU

- Citizens of a non-EU country
- Citizens of another EU country
- Nationals of the reporting country

Σχήμα 1 Η ένταξη και η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών στην ΕΕ. Πηγή: [EU Migrant Integration and Inclusion dashboard](#)

Η Χίος είναι το πέμπτο μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας με περίπου 54.000 κατοίκους. Μαζί με τα μικρότερα νησιά Φαρά, Αντίψαρα και Οινούσσες, η Χίος αποτελεί μία από τις περιφερειακές ενότητες του Βορείου Αιγαίου. Το νησί διαθέτει πλούσιο φυσικό περιβάλλον, μεγάλη ποικιλία γεωργικών προϊόντων, συμπεριλαμβανομένης της περίφημης μαστίχας Χίου, ελαιόλαδο, σύκα, κρασί και εσπεριδοειδή. Διαθέτει επίσης παράδοση στην ναυτιλία και τους πλοιοκτήτες.

Το 2015, η Χίος έγινε **κεντρικό σημείο άφιξης για πρόσφυγες** που έφευγαν από τον πόλεμο και τους διωγμούς, φτάνοντας με πλοία από την Τουρκία. Το νησί αντιμετώπισε μεγάλες δυσκολίες στην εξυπηρέτηση του αυξημένου αριθμού μεταναστών, με αποτέλεσμα τους υπερπλήρεις καταυλισμούς που στερούνταν βασικών υγειονομικών υποδομών. Εκτιμάται ότι σχεδόν **120.800 πρόσφυγες έφτασαν στη Χίο το 2015**. Σύμφωνα με την ΕΕ, μέχρι τον Αύγουστο του 2016, «περισσότεροι από ένα εκατομμύριο άνθρωποι που ζητούσαν διεθνή προστασία, κυρίως από τη Συρία, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν και το Ιράκ, εισήλθαν στην Ελλάδα μέσω της Τουρκίας από τον Ιανουάριο του 2015». Η Ελλάδα, μαζί με άλλες χώρες όπως η Ιταλία, δέχτηκε τους περισσότερους πρόσφυγες. Ο αριθμός των αφίξεων μέσω θαλάσσης και ξηράς εκτοξεύτηκε σε πολύ υψηλά επίπεδα.

Η κατάσταση αυτή οδήγησε σε μια **ανθρωπιστική κρίση** που τράβηξε την προσοχή διεθνών οργανώσεων και οργανώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαφόρων κυβερνήσεων, τοπικών αρχών, μη κερδοσκοπικών οργανώσεων (ΜΚΟ), της Εκκλησίας και πολιτών. Η κρίση αυτή επιδείνωσε το ήδη ασταθές πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον στην Ελλάδα, η οποία αντιμετώπιζε κοινωνικοοικονομική κρίση από το 2008. Η συνεχιζόμενη κρίση αύξησε την πίεση στις τοπικές κοινότητες να αντιμετωπίσουν αυτές τις **σύνθετες και πολυδιάστατες προκλήσεις**. Από την άλλη πλευρά, οι πρόσφυγες αντιμετώπιζαν πολυάριθμες προκλήσεις που σχετιζονταν με τις συνθήκες διαβίωσης και την ανάγκη τους να μετακινηθούν και να εγκατασταθούν σε άλλη χώρα.

Διερεύνηση της μεταναστευτικής κρίσης: παραδείγματα από το εργαστήριο της Χίου

Το **Εργαστήριο της Χίου**, με επικεφαλής τον Δήμο Χίου και το Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΙΠΕ) του Παντείου Πανεπιστημίου, στοχεύουν στην ενίσχυση της διακυβέρνησης της μετανάστευσης μέσω μιας καινοτόμου συμμετοχικής μεθοδολογικής προσέγγισης. Επιπλέον, στοχεύουν με τη συμβολή τους να διαμορφώσουν τις ευρωπαϊκές πολιτικές αστικής ανάπτυξης και να ενθαρρύνουν την ανταλλαγή βέλτιστων

πρακτικών και την ανάπτυξη συνεργειών σε ένα πολυεπίπεδο και πολυσυμμετοχικό περιβάλλον.

Το εργαστήριο διεξήγαγε εργαστήρια, ομάδες εστίασης και συνεντεύξεις με πολλούς ενδιαφερόμενους φορείς, που εκπροσωπούσαν την υγεία, την εκπαίδευση, τη διακυβέρνηση, την τοπική εργασία και τους επιχειρηματικούς φορείς, καθώς και ένα ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο στην τοπική γλώσσα που απευθυνόταν στους πολίτες. Μέσω αυτών των δραστηριοτήτων, οι τοπικοί φορείς κλήθηκαν να συμβάλουν ενεργά, ανοιχτά και συλλογικά στις στρατηγικές δημιουργίας ικανοτήτων ανθεκτικότητας, **ανταλλάσσοντας την εμπειρία τους** από τη μεταναστευτική κρίση του 2015, εντοπίζοντας καθοριστικούς παράγοντες και διαμορφώνοντας σενάρια, στρατηγικές και πολιτικές για την αντιμετώπιση τέτοιων κρίσεων στο μέλλον.

Μεταξύ των προκλήσεων που αντιμετώπισε το εργαστήριο ήταν οι ανθρωπιστικές κρίσεις, **η κατανομή των πόρων**, οι δημόσιες αντιλήψεις και **η ξενοφοβία**, η κοινωνική **ενσωμάτωση των μεταναστών** και οι ανησυχίες για την **ασφάλεια των μελών της κοινότητας**. Οι τοπικοί φορείς επισήμαναν επίσης τις αλληλένδετες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν νησιά όπως η Χίος, συμπεριλαμβανομένης της ερήμωσης, της διαρροής επιστημονικού δυναμικού και των χαμηλών ποσοστών γεννήσεων. Η συζήτηση ανέδειξε επίσης τη σημασία της **εξισορρόπησης μεταξύ της αυτάρκειας των νησιωτικών κοινοτήτων και της διασύνδεσής τους με τον ευρύτερο κόσμο**. Η κλιματική ανθεκτικότητα και ο ρόλος της γεωργίας στην προσέλκυση πληθυσμών αναγνωρίστηκαν επίσης ως κρίσιμα στοιχεία για ένα βιώσιμο μέλλον.

Όσον αφορά την προσφυγική κρίση, οι ενδιαφερόμενοι αναγνώρισαν την αρχική **έλλειψη ετοιμότητας** και κατάλληλων **εργαλείων διαχείρισης**. Αναγνωρίστηκε ο πολύτιμος ρόλος των ΜΚΟ στην κάλυψη αυτών των κενών κατά τα πρώτα στάδια της κρίσης. Τονίστηκε επίσης η ανάγκη για βελτιωμένες υπηρεσίες πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης, διερμηνείς και επικαιροποιημένα επιχειρησιακά σχέδια στους προσφυγικούς καταυλισμούς

Επιπλέον, οι συζητήσεις με τους ενδιαφερόμενους φορείς έχουν μέχρι στιγμής αποκαλύψει τη σημασία των **μέτρων για την κατοίκηση των αραιοκατοικημένων και εγκαταλελειμμένων περιοχών** με κατοικίες, ώστε να εξασφαλιστούν αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης για τους μετανάστες, ιδίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Οι δράσεις αυτές συνδυάζονται με πρωτοβουλίες για την εκπαίδευση για την ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης και της ενσωμάτωσης πολλαπλών πολιτισμών και κοινωνικών ομάδων. Οι μετανάστες μπορούν να επωφεληθούν από την **εκμάθηση νέων γλωσσών, εργασιακών δεξιοτήτων, νόμων και πολιτισμών της χώρας υποδοχής**, ενώ οι ντόπιοι μπορούν επίσης να επωφεληθούν από την εκμάθηση διαφορετικών πολιτισμών, γλωσσών και αξιών- έτσι, και οι δύο μπορούν να υποστηρίξουν διαδικασίες διαλόγου, ανταλλαγής και συνδημιουργίας για μια νέα, ποικιλόμορφη και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνία.

Τέλος, οι τοπικοί ενδιαφερόμενοι εντόπισαν **έξι καθοριστικούς παράγοντες** για την οικοδόμηση της κοινωνικής ανθεκτικότητας απέναντι στη μετανάστευση: η παγκόσμια κατάσταση (π.χ. κλιματική αλλαγή και στρατιωτικές συγκρούσεις), η πρόσβαση στην εργασία/εκπαίδευση/υγειονομική περίθαλψη για όλα τα μέλη της κοινότητας, ο χωροταξικός σχεδιασμός και η αστική δομή, η λήψη πολυεπίπεδων αποφάσεων, η πολυπολιτισμικότητα και η διασύνδεση και ο ρόλος των μέσων ενημέρωσης

Πολιτικές επιπτώσεις και προτεινόμενες δράσεις

Τα ευρήματα του **Εργαστηρίου της Χίου** ανέδειξαν ότι ο εντοπισμός προκλήσεων και η ενίσχυση της τοπικής ανθεκτικότητας απέναντι στη μετανάστευση μπορούν να **ωφεληθούν σημαντικά από συμμετοχικές και πολυμερείς προσεγγίσεις**. Αυτές περιλαμβάνουν τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών, την ενεργοποίηση της τοπικής γνώσης και του διαλόγου, καθώς και την ενίσχυση της συνεργασίας.

Τα παραπάνω ευρήματα οδηγούν σε συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής που στοχεύουν στην ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης για ανθεκτικές κοινότητες σε τοπικό επίπεδο:

- **Εκπαίδευση** για την ενίσχυση της κοινωνικής ενσωμάτωσης και του αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών
- **Υποδομές** εξασφαλίζοντας την παροχή και την πρόσβαση σε κάθε είδους πόρους που προάγουν αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας και διαβίωσης
- **Συντονισμός** μεταξύ διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, υπερεθνικό και παγκόσμιο επίπεδο για την προώθηση της επικουρικότητας στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και χάραξης πολιτικής
- **Η επιρροή των μέσων ενημέρωσης**, για την εξασφάλιση της έγκαιρης κυκλοφορίας έγκυρων και αμερόληπτων πληροφοριών για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο

Ταυτότητα έργου

Όνομα έργου	Creating FUTUre societal RESILIENCE through innovative, science-based co-creation labs [FUTURESILIENCE]
Κοινοπραξία	[<i>Coordinator</i>] European Future Innovation Systems (EFIS) Centre – Belgium; NTNU Social Research – Norway; Fraunhofer ISI – Germany; University of Ferrara – Italy; University of Urbino – Italy; Maastricht University – Netherlands; Regional Development Institute – Greece; Polytechnic University of Cartagena – Spain; Copenhagen Institute for Future Studies – Denmark; Foresight Centre at the Riigikogu – Estonia; Mid-Sweden University – Sweden; Bulgarian Association of Personalised Medicine – Bulgaria; Municipality of Murcia – Spain; Municipality of Chios – Greece
Σχέδιο χρηματοδότησης	Horizon Europe / HORIZON-WIDERA-2022-ERA-01: An experimentation space for the uptake and use of R&I results for EU resilience and future preparedness
Ιστοσελίδα	www.futuresilience.eu
Διάρκεια	36 months (January 2023 – December 2025)
Προϋπολογισμός	€2,889,406.25

Authors

- Asimina Christoforou and Yannis Psycharis (Regional Development Institute, Panteion University). Contributions from Evangelia Petridou and Jörgen Sparf (NTNU Social Research), Matias Barberis (EFIS Centre), and Regional Development Institute and Chios Lab team members.

References

- EC, Eurostat. 2024. Demography of Europe – 2024 edition. Publication Office of the European Union.
- European Social Survey. 2016. Attitudes towards immigration and their antecedents: Topline results from Round 7 of the European Social Survey. ESS Topline Results Series, 7:1–16.

- Kordel, S., & Gruber, M. 2024. Migration Impact Assessment: A Toolbox for Participatory Practices. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG. www.nomos-elibrary.de/?doi=10.5771/9783748939412
- Kounani, A., & Skanavis, C. 2020. Resilience of Greek communities hosting climate migrants: the perceptions of environmental educators. In Leal Filho, W. (eds) Handbook of Climate Change Resilience. Springer, Cham.
- Olcese, M., Cardinali, P., Madera, F., Camilleri, A. P., & Migliorini, L. 2024. Migration and community resilience: A scoping review. International Journal of Intercultural Relations, 98, 101924.

